

CÂU LẠC BỘ ĐỜN CA TÀI TỬ - NƠI BẢO TỒN, PHÁT HUY NGHỆ THUẬT ĐỜN CA TÀI TỬ NAM BỘ

LÊ THỊ HOÀ*

Đờn ca tài tử (ĐCTT) là một loại hình âm nhạc của khu vực Nam Bộ, được hình thành và phát triển từ cuối thế kỷ XIX, bắt nguồn từ nhạc Lễ, Nhã nhạc cung đình Huế và văn học dân gian. ĐCTT được giới chuyên môn và người mộ điệu đánh giá là một loại hình nghệ thuật đặc sắc, độc đáo bởi nó vừa mang tính bình dân, vừa mang tính bác học và có sức lan tỏa mạnh mẽ, bao trùm khắp 21 tỉnh/thành phố. Nghệ thuật ĐCTT Nam Bộ đã được UNESCO vinh danh là *Di sản văn hoá phi vật thể đại diện của nhân loại* (tháng 2 năm 2013)¹.

Mặc dù nghệ thuật ĐCTT có thể chơi một mình ở trong nhà, ngoài sân, trên dòng sông hay giữa cánh đồng mênh mông bát ngát... nhưng nó chỉ thực sự phát huy được cái hay, cái đẹp thông qua thực hành nhóm. Lối sinh hoạt ĐCTT theo nhóm đã có từ lâu đời, ban đầu chỉ là những nhóm nhỏ gồm vài ba người tụ tập lại với nhau chơi cho vui khi rảnh rỗi, dần dần phát triển thành câu lạc bộ (CLB). Khái niệm CLB chỉ mới xuất hiện sau ngày đất nước được thống nhất, thường có số lượng thành viên đông hơn, hoạt động quy củ, nề nếp hơn tổ chức nhóm ĐCTT. CLB ĐCTT là một tổ chức xã hội, thành lập và hoạt động trên tinh thần tự nguyện tham gia của một số người có chung niềm đam mê, yêu thích bộ môn nghệ thuật ĐCTT Nam Bộ.

Theo số liệu điều tra vào năm 2011 cho thấy, trên toàn khu vực Nam Bộ có hơn 2000 CLB,

nhóm ĐCTT đang hoạt động với hơn 18.800 nghệ nhân và tài tử tham gia².

Phải có mặt tại một buổi sinh hoạt ĐCTT của các CLB mới thấy được sức sống mãnh liệt của nó thể hiện như thế nào. Trong một không gian nhỏ, ấm cúng - có thể là trên một manh chiếu, tấm bạt hay sang hơn là một sân khấu nhỏ ngoài trời với vài ba chục người ngồi quây quần bên nhau, cùng đờn, ca và thưởng thức những giai điệu mượt mà của ĐCTT. Không phân biệt già, trẻ, trai, gái, trí thức hay nông dân, ... người biết đờn thì thay nhau đờn, người biết ca thì thay nhau ca, để rồi tất cả đều hòa mình vào những giai điệu ngọt ngào, trữ tình và sâu lắng.

Các ca sĩ, nhạc sĩ là những nghệ sĩ "cây nhà lá vườn", họ quen biết nhau, chơi thân với nhau và thường xuyên đờn, ca cho nhau nghe... nhưng không vì thế mà cảm thấy nhàm chán trong những lần gặp gỡ. Bởi, đặc trưng của nghệ thuật ĐCTT có tính ngẫu hứng và sáng tạo, không phải lần chơi nào cũng giống nhau, đờn, ca có lúc hay nhưng cũng có lúc không hay, có khi xuất thần vang lên những tiếng đờn lạ, độc đáo thu hút lòng người nhưng cũng có khi đờn, ca lỗi nhịp... Chuyện đờn sai nốt, ca trật nhịp chưa bao giờ trở thành vấn đề, quan trọng chính là mọi người được thể hiện mình, được hòa mình trong âm nhạc cho thỏa đam mê và cũng để quên đi nỗi vất vả, lo toan thường ngày trong cuộc sống. Nhưng, không phải vì vậy mà người chơi ĐCTT không chú trọng đến việc rèn giữa kỹ năng đờn, ca của mình. Để thể hiện bài bản của mình một cách tốt nhất, ưng ý nhất, họ

* Bảo tàng Bình Dương

luôn có ý thức trau dồi kỹ năng đờn, ca của mình, học thêm nhiều bài bản mới... Sau mỗi lần thực hành như vậy, họ thường hỏi nhau xem bữa nay mình “chơi” như thế nào và những lời góp ý chân thành từ những người bạn sẽ là kinh nghiệm quý báu giúp mỗi người tự hoàn thiện mình hơn trong những lần chơi tiếp (Trong nghệ thuật ĐCTT, người ta không sử dụng từ “biểu diễn” mà chỉ gọi là “chơi” bởi tính phóng khoáng, không gò bó cả trong trang phục lẫn phong cách biểu diễn).

Trong các buổi sinh hoạt định kỳ của CLB, không chỉ có thành viên của CLB đến tham gia mà còn có sự góp mặt của rất nhiều người. Họ có thể là hội viên của các CLB khác vì mê tiếng đờn, giọng ca mà đến giao lưu; có thể là những ông già, bà lão đến để tận hưởng không khí quen thuộc ngày nào; cũng có thể là những cô, những chị hàng xóm bận việc bếp núc, con cái nhưng tranh thủ chút ít thời gian rảnh rỗi để đến thưởng thức âm nhạc, lúc cao hứng - mấy cô, mấy chị còn ca lên vài bản cho thỏa cơn ghiền. Tất cả những người tham gia - không phân biệt là thành viên trong hay ngoài CLB, khi đã đến chơi, đều bình đẳng như nhau, ai cũng có quyền được đờn, ca và thưởng thức. Chính niềm đam mê nghệ thuật ĐCTT đã xóa nhòa mọi khoảng cách, ranh giới trong xã hội, gắn kết mọi người lại với nhau và cùng nhau làm đẹp thêm bức tranh cuộc sống muôn màu, muôn vẻ.

Đặc biệt, trong số những người tham gia sinh hoạt ĐCTT, không thể không nhắc đến sự có mặt của các em nhỏ theo cha mẹ đến chơi, hay những thanh niên có nhiệm vụ đưa đón ông, bà đến dự. Tuy chưa chính thức tham gia đờn, ca vào lúc này nhưng vô tình hay hữu ý - các em “nghe riết đâm ghiền”, dần dần những giai điệu ngọt ngào, sâu lắng của ĐCTT ngấm vào tâm hồn hồi nào không biết. Để rồi một ngày nào đó không xa, các em sẽ tự bước chân vào con đường nghệ thuật mà ông bà, cha mẹ mình yêu thích và cứ thế, cứ thế... di sản ĐCTT tiếp tục được lưu truyền, chuyển giao từ thế hệ này sang thế hệ khác.

CLB ĐCTT trở thành điểm đến lý tưởng cho những ai yêu thích bộ môn nghệ thuật này và chính niềm đam mê ĐCTT đã đưa các thành viên tụ họp, quây quần bên nhau để cùng đồng điệu với nhau qua từng nhịp đàn, câu hát. Bên

cạnh đó, thành viên của CLB cũng thường xuyên tham gia phục vụ cộng đồng trong các dịp lễ hội, liên hoan, tiệc mừng, ma chay, cưới hỏi... trên tinh thần *niềm vui được nhân đôi và nỗi buồn được chia sẻ*.

CLB ĐCTT là nơi hội tụ của nhiều thành phần trong xã hội, tuy khác nhau về công việc, tuổi tác, nhưng họ đều có sở thích chung là yêu thích bộ môn ĐCTT, đặc biệt, nhiều người trong số đó là con “nhà nòi” trong lĩnh vực ĐCTT. Chính nghệ thuật ĐCTT đã “kéo” họ xích lại gần nhau hơn, cũng vì thế mà cái tình, cái nghĩa nơi làng quê càng thêm thắm đượm. Ông Nguyễn Phương Danh, Chủ nhiệm CLB ĐCTT Tiếng Tơ Đồng (tỉnh Bình Dương) chia sẻ: “CLB ĐCTT là “cầu nối” tri âm, tri kỷ giữa những người bạn có chung niềm đam mê, yêu thích ĐCTT. Thông qua hoạt động của CLB, các tài tử đờn và tài tử ca có dịp giao lưu, hòa quyện với nhau trong từng nhịp đàn, câu hát...”

Có thể khẳng định, nếu các CLB ĐCTT làm tốt việc thực hành, sáng tạo và truyền dạy bộ môn nghệ thuật này trong cộng đồng, sẽ góp phần quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy nghệ thuật ĐCTT Nam Bộ.

Hội viên CLB ĐCTT chính là những nhân tố quan trọng trong việc “giữ lửa” và “truyền lửa” đam mê Đờn ca tài tử cho các thế hệ kế cận, hay nói cách khác, “Chỉ cần những người kế thừa di sản văn hóa phi vật thể vẫn còn sống thì những di sản văn hóa truyền thống không bị biến mất; chỉ cần những người kế thừa di sản văn hóa phi vật thể vẫn còn tràn đầy sức sống thì di sản văn hóa phi vật thể sẽ không ngừng được sáng tạo trong quá trình trao truyền và kế thừa; chỉ cần người kế thừa di sản văn hóa phi vật thể vẫn còn thu nhận đồ đệ để truyền nghề thì di sản văn hóa phi vật thể có người kế thừa và kéo dài mãi mãi.”³./

L.T.H

Chú thích:

1- Tại phiên họp lần thứ 8, diễn ra tại thành phố Baku, nước Cộng hòa Azerbaijan, diễn ra vào ngày 5/12/2013.

2- Mai Mỹ Duyên, “Giáo dục nhạc Tài tử, Cải lương - một việc làm cấp thiết”, *Hội thảo khoa học Bảo tồn và phát huy giá trị nghệ thuật Đờn ca tài tử Nam Bộ*, tổ chức tại Bạc Liêu, 2014.

3- Uyển Lợi và Cổ Quân “Bảo vệ di sản văn hóa phi vật thể và những nguyên tắc nên theo”, *Bảo vệ di sản văn hóa phi vật thể*, tập 1, Hà Nội, 2007.

(Ngày nhận bài: 27/03/2015; Ngày phản biện đánh giá: 29/4/2015; Ngày duyệt đăng bài: 02/5/2015).